

УДК 343.98(477)

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2024-3-4.32>**Сальнікова А. О.,**

аспірантка

*Національного наукового центру «Інститут судових експертиз**ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України*

ORCID: 0009-0002-3482-8167

ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТИПОВИХ ФОРМ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

PRINCIPLES IMPLEMENTATION OF TYPICAL FORMS SPECIAL KNOWLEDGE DURING THE DOMESTIC VIOLENCE INVESTIGATION

Мету статті визначено, як визначення правових та організаційних засад використання спеціальних знань під час розслідування злочинів і кримінальних проступків, пов'язаних із домашнім насильством. За результатами узагальнення теоретичних напрацювань зарубіжних та українських вчених, аналізу правових положень кримінального процесуального законодавства з'ясовано, що під час реалізації будь-якої форми спеціальних знань слід керуватися правовими й організаційними засадами, низка яких знаходить своє закріплення у положеннях чинного законодавства, а інша – вироблена правозастосовною практикою. Констатовано, що не всі усталені практичні підходи є доцільними й ефективними для застосування у всіх ситуаціях, тому при обранні процесуального заходу, який слід провести для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, слід керуватися правовими засадами, втіленими у відповідних положеннях законів і підзаконних нормативно-правових актів, що є правовою основою діяльності відповідних підрозділів. Особливо важливо це враховувати під час вирішення питання про призначення стосовно особи судово-психіатричної експертизи, адже в Україні, як і більшості інших правових держав проголошено презумпцію психічного здоров'я.

Установлено, що поширеним у слідчій та судовій практиці є призначення щодо потерпілих від насильства судово-медичних і психологічних експертиз. Наголошено на доцільності їх своєчасного проведення, адже вплив значного проміжку часу після події кримінального правопорушення призводить до знищення слідів протиправних діянь кривдника, а також до зниження порогу психологічних переживань жертви. Аргументовано, що поряд із залученням експерта для проведення експертизи, типовою формою використання спеціальних знань у кримінальних правопорушеннях досліджуваної групи є залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій. Такі форми, як консультація спеціаліста, надання довідок тощо запропоновано відносити до непроцесуальних форм використання спеціальних знань, за результатами проведення яких можливо встановити інформацію орієнтуючого характеру.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, домашнє насильство, спеціаліст, експерт, слідча (розшукова) дія, експертиза, психолог, судово-медичний експерт.

The purpose of the article is defined as determining the legal and organizational basis for the use of special knowledge during the investigation of crimes and criminal misdemeanors related to domestic violence. Based on the results of the generalization of the theoretical work of foreign and Ukrainian scientists and the analysis of the legal provisions of the criminal procedural legislation. It was found that during the implementation of any form of special knowledge, one should be guided by legal and organizational principles, several which are enshrined in the provisions of the current legislation, and the other – produced by law enforcement practice. It was established that not all established practical approaches are appropriate and effective for use in all situations; therefore, when choosing a procedural measure that should be carried out to clarify the circumstances that are subject to proof in criminal proceedings, one should be guided by the legal principles embodied in the relevant provisions of the laws and bylaws, which are the legal basis for the activities of the relevant units. It is especially important to consider this when deciding on the appointment of a person for a forensic psychiatric examination because in Ukraine, as in most other legal states, the presumption of mental health has been declared.

It has been established that it is common in investigative and judicial practice to order forensic medical and psychological examinations of victims of violence. The expediency of their timely implementation is emphasized because the passage of a significant period after a criminal offense leads to the destruction of the traces of the offender's illegal actions and the lowering of the threshold of the victim's psychological experiences. It is argued that along with the involvement of an expert in conducting an examination, a typical form of using special knowledge in the criminal offenses of the studied group is the involvement of a specialist

in conducting investigative (search) actions. Such forms as specialist consultation, provision of certificates, etc., are proposed to be classified as non-procedural forms of using special knowledge, based on the results of which it is possible to establish information of an orientation nature.

Key words: *criminal proceedings, pre-trial investigation, domestic violence, specialist, expert, investigative (search) action, expertise, psychologist, forensic medical expert.*

Постановка проблеми. Міжнародними стандартами у сфері захисту прав людини визначено, що кожній особі гарантується розгляд її справи об'єктивним, компетентним і неупередженим судом. Для реалізації цього стандарту у сфері кримінального судочинства передбачено низку обов'язкових підстав, за наявності яких сторони кримінального провадження повинні забезпечити участь в процесуальних заходах компетентних фахівців – носіїв спеціальних знань, яких в юридичній літературі прийнято називати обізнаними особами.

З огляду на чинні положення кримінального процесуального законодавства обізнані особи, під час участі в процесуальних діях, набувають статусу або спеціаліста, або експерта. Відповідний статус наділяє цих учасників кримінального провадження відповідними межами правосуб'єктності. За результатами аналізу емпіричних даних, зокрема матеріалів кримінальних проваджень і вироків національних судів, а також ураховуючи власний багаторічний досвід роботи, як адвоката, можемо констатувати, що практична діяльність щодо залучення та безпосередньої участі в кримінальному провадженні носіїв спеціальних знань, не позбавлена низки дискусійних питань. Практичні підходи щодо їх вирішення є чисельними та до теперішнього часу неузгодженими. Наразі це зумовлює формування неоднозначної, а іноді – й суперечливої правозастосовної практики. На нашу думку, вирішення цих проблем можливе шляхом формування фундаментальних теоретичних засад використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, що матимуть характер уніфікованих, а також тих, що будуть охарактеризовані ситуативним підходом і будуть сформульовані з урахуванням специфіки кримінальних правопорушень певної категорії. Реалізацію підходу щодо вироблення фундаментальних засад використання спеціальних знань під час розслідування окреслених кримінальних правопорушень вбачаємо можливою на підставі комплексного аналізу матеріалів слідчої, судової, адвокатської та експертної практики, що забезпечить їх наукову обґрунтованість та практичну спрямованість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уже неодноразово міжнародні неурядові організації наголошували, що це явище несе певну загрозу і для світової економіки в цілому, і для окремих осіб, сімей та представників суспільства, особливо, якщо протиправні посягання, пов'язані з домашнім насильством учиняються щодо дітей [1, с. 1–11]. З огляду на це, на теперішній

час проблематиці протидії домашньому насильству приділяється увага і на міжнародному, і на національних рівнях. При цьому погоджуємося, що дослідження домашнього насильства – це міждисциплінарна сфера, котра об'єднує психологів, соціологів, правників, медиків та фахівців інших спеціальностей [2, с. 31–32]. Представники різних галузей наукового знання підходять до теоретичної розробки проблематики протидії домашньому насильству та пов'язаному із ними явищ з огляду на специфіку предмету дослідження конкретної науки.

Науки кримінально-правового циклу у контексті протидії кримінальним правопорушенням, що пов'язані з домашнім насильством, мають на меті здебільшого розробку таких напрямів, як:

1. Кримінально-правова характеристика насильства та кримінологічні засади протидії йому, а також питання кримінальної відповідальності за вчинення суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із домашнім насильством. Ці проблеми стали предметом дослідження Д. О. Даниленка [3], О. І. Зінсу [4], Ю. С. Лимаренко [5], В. В. Медведської [6], Н. А. Стасюк [7], Р. С. Шакіна [8] та інших.

2. Досудове розслідування, зокрема правові й організаційні аспекти розслідування кримінальних правопорушень цієї групи, проблеми доказування, проведення окремих процесуальних дій тощо. Цим питанням присвячено напрацювання С. Є. Абламського [9], В. П. Гонтаренка [10], В. О. Гусевої зі співавторами [11], О. В. Пчеліної [12], Г. К. Тетерятник та О. С. Сомика [13], С. С. Чернявського [14] та багатьох інших.

3. Розроблення методик розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. У цьому напрямі вирізняються дослідження Т. В. Іщенко [15], Ю. М. Слухаєнка [16], К. А. Шаповал [17], Ю. Б. Комаринської [18], Р. Л. Степанюка, В. О. Гусевої та В. В. Кікінчука [19] та багатьох інших.

Нашу увагу привертають проблеми використання спеціальних знань у кримінальному провадженні щодо розслідування злочинів і кримінальних проступків пов'язаних або зумовлених домашнім насильством, які поки що не були предметом ґрунтовних наукових досліджень. Окремі аспекти цієї проблематики знайшли своє висвітлення у роботах Г. К. Авдеєвої [20], О. П. Бабкіної, А. С. Ткачова, С. І. Данильченко [21], О. І. Мотляха [22], Н. В. Павлової [23], І. О. Савченко, С. Л. Бабич, Р. З. Ускіли [24] та деяких інших. Водночас з огляду на те, що кримінально-процесуальна діяльність, яку уповноважені здійснювати представники правоохо-

ронних органів, підпорядкована імперативному методу правового регулювання, тобто має здійснюватися у межах правового поля, відповідно до принципів законності, верховенства права, рівності сторін тощо, вважаємо за потрібне зупинитися на визначенні правових та організаційних засад використання спеціальних знань у практичній діяльності щодо досудового розслідування кримінальних правопорушень окресленої групи.

Метою статті є визначення правових та організаційних засад використання спеціальних знань під час розслідування злочинів і кримінальних проступків, пов'язаних із домашнім насильством.

Виклад основного матеріалу. На законодавчому рівні визначено, що домашнє насильство – це «діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [25]. З огляду на множинність дій, до яких вдаються сімейні насильники виокремлюють економічне, психологічне, фізичне та сексуальне насильство.

Слідча та судова практики засвідчують, що домашнє насильство часто стає не тільки підставою для кваліфікації дій особи за ст. 126-1 Кримінального кодексу України, але є передумовою вчинення й інших кримінальних правопорушень, зокрема, заподіяння різного ступеню тяжкості тілесних ушкоджень, насильницького зникнення, умисних вбивств, доведення до самогубства, сексуального насильства, і навіть кримінальних правопорушень проти власності. Кривдники з метою помсти викрадають дітей, власне майно жертви, офіційні документи, зокрема паспорт громадянина України та паспорти для виїзду за кордон. Такі дії також можуть бути пов'язані із домашнім насильством та спрямовані на заподіяння страждань потерпілої особи шляхом зміни її звичайного способу життя. Водночас для підтвердження того факту, що кримінальне правопорушення пов'язане із домашнім насильством слід провести комплекс процесуальних дій, за результатами яких буде отримано сукупність достатніх і достовірних доказів. Така діяльність має відбуватися з дотриманням загальних засад кримінального провадження, а також узгоджена із сукупністю тих організаційних засад, що вироблені практикою.

Типовими формами використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних

правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством є залучення експерта до проведення експертизи та залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій. Одразу ж зауважимо, що проведення негласних слідчих (розшукових) дій не є типовим для досліджуваних нами кримінальних правопорушень. На нашу думку це зумовлено декількома причинами. По-перше, тим, що здебільшого всі злочини і кримінальні проступки досліджуваної нами групи вчиняються в умовах очевидності. По-друге, проведення негласних слідчих (розшукових) дій допустиме лише за умови, що відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб [26]. Сукупно ці обставини засвідчують, що під час збирання доказів сторонам кримінального провадження слід використовувати гласні процесуальні заходи, як способи збирання доказів у кримінальному провадженні. З огляду на це засади участі спеціалістів у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, ми залишимо поза увагою.

Під час розслідування домашнього насильства виникає необхідність у використанні спеціальних знань насамперед у галузі медицини, психіатрії та психології [22, с. 212–213]. Щодо різновидів експертних досліджень, то типовим за умов скоєння психологічного насильства є проведення судово-психіатричної та психологічної експертизи, у випадках фізичного та сексуального насильства – судово-медичної експертизи [21, с. 339]. При визначенні правових та організаційних засад їх призначення, вважаємо за потрібне наголосити на своєчасності проведення цих досліджень. Погоджуємося, що несвоєчасне призначення, наприклад, судово-медичної експертизи може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення (тілесних ушкоджень), а інколи навіть може позначитися на необхідності продовження загальних строків досудового слідства [13, с. 163–164].

Визначаючи правові й організаційні засади залучення експерта до проведення судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, слід звернути увагу на те, що чинним законодавством на етапі досудового розслідування передбачено можливість її повноцінної реалізації виключно стороною обвинувачення. Сторона захисту здебільшого виступає, як ініціатор призначення судової експертизи, однак це жодною мірою не гарантує того, що сторона обвинувачення задовольнить відповідне клопотання підозрюваного чи його захисника.

Призначення судово-медичної експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, є обов'язковим у разі заподіяння потерпілій тілесних ушкоджень з метою встановлення ступеню їх тяжкості, давності настання тощо. Визна-

чення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень проводиться відповідно до Правил, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. № 6, а результати дослідження оформлюються висновком експерта, складеним на підставі проведення судово-медичної експертизи живих осіб.

Разом із тим, судово-медичну експертизу з метою встановлення ступеню тяжкості заподіяних тілесних ушкоджень можна провести на підставі дослідження медичної документації. У зв'язку з цим слід навести положення Наказу Міністерства охорони здоров'я від 01 лютого 2019 р. № 278 «Про порядок проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги». Керуючись його положеннями працівники медичних установ зобов'язані зафіксувати скарги (звернення) постраждалих від домашнього насильства, зібрати анамнез, провести медичний огляд з оцінкою стану постраждалої особи та в разі потреби – додаткове інструментально-лабораторне обстеження й заходи щодо попередження наслідків сексуального насильства. Тому при вирішенні питання про призначення судово-медичної експертизи слід вилучити копії медичних документів у передбаченому кримінальним процесуальним законодавством порядку та забезпечити їх направлення на судово-медичну експертизу разом із іншими необхідними документами.

Не менш поширеною до призначення ніж судово-медична експертиза під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, є судово-психіатрична експертиза. Її предметом, відповідно до п. 10 Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) від 8 травня 2018 р. № 865, є психічний стан особи в певні, юридично значущі, проміжки часу [27]. Проведення останньої здійснюється виключно державними спеціалізованими судово-психіатричними установами МОЗ України. За наявності відомостей, які викликають сумнів щодо осудності підозрюваного, обмеженої осудності, проведення експертизи для визначення психічного стану підозрюваного є обов'язком слідчого, прокурора (п. 3 ч. 2 ст. 242 КПК України) [26].

Формальними підставами для призначення судово-психіатричної експертизи є встановлення підстав вважати, що особа під час вчинення суспільно небезпечного діяння була в неосудному чи обмежено осудному стані або ж учинила кримінальне правопорушення в осудному стані, але після його вчинення захворіла на психічну хворобу, яка позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними. Юридичними

підставами для призначення судово-психіатричної експертизи є: 1) наявність, згідно з медичним документом, розладу психічної діяльності або наявність психічного захворювання в особи; 2) неадекватна поведінка особи, яка була або є під час вчинення суспільно небезпечного діяння (затямарення свідомості, порушення сприйняття, мислення, волі, емоцій, інтелекту чи пам'яті тощо) [26].

Окрім цього, стосовно підозрюваних, котрі зловживають алкогольними напоями чи наркотичними речовинами, також призначають судово-психіатричні експертизи або ж комплексні психолого-психіатричні експертизи.

Непоодинокими є факти призначення судово-психіатричної експертизи стосовно потерпілих від домашнього насильства. У зв'язку з цим у науковій літературі зроблено умовний поділ потерпілих щодо яких призначено судово-психіатричну експертизу на декілька різновидів, а саме:

1) експертизи щодо визначення психічних розладів, які обумовлюють безпорадний стан особи;

2) експертизи щодо визначення психічних розладів, які порушують здатність потерпілого давати показання;

3) експертизи щодо визначення психічних розладів, які порушують кримінально-процесуальну дієздатність потерпілого та ін. [28, с. 242]. При вирішенні питання щодо призначення судово-психіатричної експертизи стосовно потерпілої особи, ми вважаємо, що тут слід об'єктивно оцінювати чи існують для цього обґрунтовані підстави. Це зумовлено перш за все презумпцією психічного здоров'я [29]. За відсутності обґрунтованих для цього підстав слід призначати судово-психологічну експертизу або ж комплексну психолого-психіатричну експертизу.

Психологічна експертиза потерпілого від домашнього насильства призначається з метою встановлення факту того, чи настали негативні наслідки для потерпілої особи через дії особи, на яку вказує потерпіла особа. Порядок проведення цього дослідження визначено «Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» та «Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 03.11.98 № 53/5 у редакції наказу Міністерства юстиції України від 27.07.2015 № 1350. При цьому розділом VI цих Рекомендацій ще й передбачено можливість проведення опитування із застосуванням спеціального технічного засобу: комп'ютерного поліграфа в рамках психологічної експертизи [30]. Однак слід зважати на той факт, що жоден доказ не має наперед установленної сили, а тому як суд віднесеться до оцінки такого висновку можна тільки прогнозувати та висувати припу-

щення. Тому вважаємо, що у будь-якому разі не слід нехтувати й іншими можливостями збирання доказів у кримінальному провадженні.

У разі застосування під час учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, як знярядь вогнепальної або холодної зброї або ж бойових припасів, за умови їх вилучення, призначаються також відповідні криміналістичні експертизи, порядок проведення яких урегульовано згаданою Інструкцією № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 27.07.2015 № 1350). Проведення криміналістичних експертиз доручається науково-дослідним установам судових експертиз Міністерства юстиції України, а також науково-дослідним експертно-криміналістичним центрам системи МВС України.

Ще однією процесуально регламентованою формою використання спеціальних знань у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування є залучення спеціаліста до слідчих (розшукових) дій. Типовим є його залучення до участі в огляді місця події, допиті, слідчому експерименті. Разом із цим, слід звернути увагу на той факт, що згідно зі ст. 71 КПК України, спеціаліст також може надавати консультації, пояснення, довідки, а також висновки. Отож зауважимо, що, по-перше, висновки спеціаліста можуть визнаватися процесуальним джерелом доказів лише щодо кримінальних проваджень щодо кримінальних проступків, а кримінальні правопорушення за ст.ст. 126-1, 122, 121, 129, 115, 152, 153, 185, 357 КК України, які найчастіше визначаються, як такі, що пов'язані з домашнім насильством, належать до категорії злочинів. По-друге, консультації спеціалістів, що надаються під час досудового розслідування здебільшого в науковій літературі визначаються, як непроцесуальні форми використання спеціальних знань. По-третє, пояснення та довідки здебільшого містять інформацію орієнтуючого

характеру. З огляду на окреслені чинники вважаємо, що всі ці форми участі спеціаліста на стадії досудового розслідування слід визначати, як непроцесуальні, адже підстави їх отримання та порядок не врегульовані кримінальним процесуальним законодавством, а отримані результати не утворюють процесуальних джерел доказів.

Організаційні засади використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень полягають у визначенні установи та організації, звідки буде залучено спеціаліста або якій буде доручено проведення експертизи. Також до цих засад належать будь-які питання організаційного характеру, зокрема, щодо підготовки техніко-криміналістичного забезпечення, визначення інших членів слідчо-оперативної групи, яка братиме участь у процесуальній дії. Вважаємо, що з'ясування компетентності об'язаної особи, спростуванні підстав упередженості цієї особи (підстав для відводу), планування інших аспектів подальшої взаємодії також становлять ті, організаційні засади, які слід брати до уваги під час планування та реалізації певної форми використання спеціальних знань.

Висновки. Під час реалізації будь-якої форми спеціальних знань слід керуватися правовими й організаційними засадами, низка яких знаходить своє закріплення у положеннях чинного законодавства, а інша – вироблена правозастосовною практикою. При цьому дуже важливо враховувати, що не всі усталені практичні підходи є найбільш доцільними й ефективними за певних умов. Тому при обранні процесуального заходу, який слід провести для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, слід керуватися правовими засадами, втіленими у відповідних положеннях законів і підзаконних нормативно-правових актів, що є правовою основою діяльності відповідних підрозділів.

Список використаних джерел:

1. Macedo C. M., Egry E. Y. Conceptual frameworks for programs addressing violence against children: a scoping review. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*. 2021. Is. 55. P. 1–11.
2. Семікоп Н. В. Адміністративно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України щодо захисту дітей від домашнього насильства: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Одеса, 2024. 248 с.
3. Даниленко Д.О. Кримінально-правова характеристика насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Харків, 2024. 229 с.
4. Зінсу О.І. Психолого-правові засади запобігання домашньому насильству в Україні: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2023. 253 с.
5. Лимаренко Ю. С. Запобігання і протидія домашньому насильству за матеріалами Харківського регіону: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Харків, 2023. 226 с.
6. Медведська В. В. Теоретико-правові засади захисту прав жінок від насильства у сім'ї: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2022. 276 с.
7. Стасюк Н. А. Кримінологічна характеристика домашнього насильства: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2022. 173 с.
8. Шакін Р. С. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство у формі жорстокого поводження з дітьми: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Харків, 2023. 228 с.

9. Абрамський С. Є., Лук'яненко Ю. В. Особливості початку досудового розслідування домашнього насильства (ст. 1261 КК України). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4(99). С. 234–249. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2022.4.20>
10. Гонтаренко В. П. Досудове розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Харків, 2024. 251 с.
11. Husieva V., Lukash S., Krykun V., Morhunov O., Shapoval K. Conditions conducive to the domestic violence against the elderly based on the judicial and investigative practice of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10(46). P. 118–127. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.11>.
12. Пчеліна О. В. Перспективність побудови методики розслідування домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 329–332.
13. Тетерятник Г. К., Сомик О. С. Окремі питання доказування при розслідуванні домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 580–582.
14. Чернявський С. С., Гусева В. О. Процесуальні дії та рішення під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством: проблеми та особливості прийняття. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2022. № 4 (78). С. 141–148.
15. Іщенко Т. В. Розслідування домашнього насильства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2021. 247 с.
16. Слухаєнко Ю. М. Методика розслідування домашнього насильства: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Кропивницький, 2023. 213 с.
17. Шаповал, К. А. Методика розслідування вбивств, вчинених у зв'язку з домашнім насильством: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Харків, 2023. 224 с.
18. Комаринська, Ю. Б. Роль комплексності в методології розслідування кримінальних злочинів, пов'язаних з домашнім насильством. *Věda a perspektivy*. 2023. № 1(20). С. 134–147. DOI: 10.52058/2695-1592-2023-1(20)-134-147/
19. Степанюк Р. Л., Гусева В. О., Кікінчук В. В. Проблеми формування та реалізації методики розслідування вбивств, пов'язаних із домашнім насильством. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 157–168.
20. Авдєєва Г. К. Використання спеціальних знань у розслідуванні домашнього насильства в умовах змагального кримінального процесу. *Організаційно-правові засади запобігання домашньому насильству: реалії та перспективи*: матеріали круглого столу (31 травня 2019 р., Запоріжжя). Запоріжжя, 2019. С. 10–14.
21. Бабкіна О. П., А. С. Ткачов, Данильченко С. І. Правові та судово-медичні аспекти домашнього насильства в Україні. *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2020. № 4. Том 5. С. 336–342.
22. Мотлях О. І., Іщенко Т. В. Специфіка призначення судово-психіатричних експертиз у розслідуванні домашнього насильства. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 212–215.
23. Павлова Н. В. Роль спеціаліста у проведенні допиту малолітньої особи, постраждалої від насильства. *Криміналістичний вісник*. 2020. Т. 34. № 2. С. 7–16.
24. Савченко І. О., Бабич С. Л., Ускіла Р. Деякі питання судової психологічної експертизи потерпілих від домашнього насильства (оглядова стаття). *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2020. Вип. 22. С. 538–554. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.43>.
25. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 13.05.2024).
26. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Верховна Рада України*: офіційний веб-портал. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-4651-17> (дата звернення: 23.05.2024).
27. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 8 травня 2018 р. № 865. *Верховна Рада України*: офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18> (дата звернення: 23.05.2024).
28. Цимбалюк В. І. Судова психіатрична експертиза свідків і потерпілих у кримінальному процесі. *Правова держава*. 2016. № 21. С. 240–244.
29. Husieva V., Oderiy O., Petrova I., Fomina T., Vuima A. Features of the investigation of premeditated murders committed by persons with mental disorders in the practice of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10 (46). С. 109–110.
30. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (зі змінами та доповненнями) // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 03.05.2024).